URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
O‘ZBEK TILI, ADABIYOTI VA FOLKLORI INSTITUTI

BAŞKENT UNIVERSITY

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
FOLKLOR İNSTİTUTU

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ABU RAYHON BERUNIY NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

SHAYX NAJMIDDIN KUBRO TAVALLUDINING 880 YILLIGI MUNOSABATI BILAN O‘TKAZILADIGAN

FILOLOGIYA VA SAN’ATSHUNOSLIKNING DOLZARB MASALALARI

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman MATERIALLARI

I JILD

2026-YIL 2/3-IYUN, URGANCH SHAHRI

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI O‘ZBEK TILI, ADABIYOTI VA FOLKLORI INSTITUTI

BAŞKENT UNIVERSITY

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ABU RAYHON BERUNIY NOMIDAGI URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI O‘ZBEK TILI, ADABIYOTI VA FOLKLORI INSTITUTI

TURKIYA RESPUBLIKASI BASHKENT UNIVERSITETI

OZARBAYJON RESPUBLIKASI MILLIY ILMLAR AKADEMIYASI FOLKLOR INSTITUTI

FILOLOGIYA VA SAN’ATSHUNOSLIKNING DOLZARB MASALALARI

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

MATERIALLARI

2/3-iyun, 2026-yil

I jild

URGANCH - 2026

UO‘K: 80:7.01(575.171)(09)(06)
KBK: 80+85ya43
F 60
Filologiya va san’atshunoslikning dolzarb masalalari mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari [Matn] I Jild. – Xorazm: Khwarezm publication, 2026. – 454 b.

Mazkur to‘plamda “Filologiya va san’atshunoslikning dolzarb masalalari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari jamlangan. To‘plamda xorij hamda respublikamizning atoqli filolog olimlari, yosh tadqiqotchilar va talabalarining maqolalari o‘rin olgan. To‘plam filolog olimlar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar va barcha qiziquvchi kitobxonlarga mo‘ljallangan.

HAMKORLARIMIZ:
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
O‘ZBEK TILI, ADABIYOTI VA FOLKLORI INSTITUTI
TURKIYA RESPUBLIKASI BASHKENT UNIVERSITETI
OZARBAYJON RESPUBLIKASI MILLIY ILMLAR AKADEMIYASI
FOLKLOR INSTITUTI

MAS’UL MUHARRIR:
Dilshod G‘AYIPOV – *UrDU Filologiya va san’at fakulteti dekani, filologiya fanlari doktori(DSc), professor.*

TAQRIZCHILAR:
Sarvar ATAJANOV– *UrDU O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori.*
Nasiba SABIROVA – *Xorazm viloyati PMM “Tillarni o‘qitish metodikasi” kafedrasi mudiri, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.*

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti Filologiya va san’at fakulteti. Najmiddin Kubro tavalludining 880 yilligi munosabati bilan tashkil etilgan **“Filologiya va san’atshunoslikning dolzarb masalalari”** mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari (2/3-iyun, 2026-yil, Urganch).

Tashkiliy qo‘mita raisi:

F.R.Madraximova – *UrDU rektori, pedagogika fanlari doktori, professor.*

Tashkiliy qo‘mita raisi o‘rinbosarlari:

A.A.Atamuratov – *UrDU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, fizika-matematika fanlari doktori(DSc), dotsent.*

H.Sh.Matyoqubov – *UrDU Xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori, fizika-matematika fanlari bo‘yicha falsafa doktori(PhD), professor.*

Tashkiliy qo‘mita a’zolari:

D.G‘ayipov – *Filologiya va san’at fakulteti dekani, f.f.d., prof.*

S.Atajanov – *Ilmiy ishlar va xalqaro hamkorlik bo‘yicha dekan o‘rinbosari, PhD, dotsent.*

A.Primov – *O‘zbek tilshunosligi kafedrasi mudiri, f.f.d., prof.*

B.Rahimova – *O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi mudiri, f.f.n., dots.*

I.Shermatov – *Rus tili va adabiyoti kafedrasi mudiri.*

K.Abdrimov – *San’at kafedrasi mudiri, katta o‘qituvchi.*

S.Matkarimova – *O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi dotsenti, f.f.n.*

Sh.Alimova – *O‘zbek tilshunosligi kafedrasi dotsenti.*

M.Otamuratova – *O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi o‘qituvchisi.*

S.Matnazarova – *O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi o‘qituvchisi.*

Z.Yuldashev – *O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi o‘qituvchisi.*

Sh.Katayeva – *Rus tili va adabiyoti kafedrasi o‘qituvchisi.*

D.Obidov – *San’at kafedrasi o‘qituvchisi.*

To‘plamdan o‘rin olgan maqolalarning ilmiy va uslubiy jihatlariga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

ISBN: 978-9910-232-18-3 **©“Khwarezm publication” MChJ nashriyoti, 2026 y.**

© Filologiya va san’atshunoslikning dolzarb masalalari mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari I jild.

VATANPARVARLIKNING BUYUK TIMSOLI

Madraximova Feruza Ro‘zimbayevna
Abu Rayhon Beruniy nomidagi
Urganch davlat universiteti rektori,
pedagogika fanlari doktori, professor

Azaldan ilm-u irfon beshigi, fan va madaniyat, ma’naviyat va ma’rifat markazi bo‘lgan Ko‘hna Xorazm zaminida o‘tgan buyuk insonlarning nomlarini ulug‘lash, ularning bebaho merosini har tomonlama o‘rganish va targ‘ib etish ma’naviy yuksalish yo‘lida ulug‘ qadamlar qo‘yilishida muhim ahamiyat kasb etadi. Sharqda asrlardan buyon vatanparvarlik timsoli bo‘lib kelayotgan, tasavvufda kubraviya tariqatining asoschisi Shayx Najmiddin Kubro ana shunday ulug‘ zotlardan biridir.

Asli ismi Ahmad ibn Umar ibn Muhammad al-Xevaqiy al-Xorazmiy bo‘lgan hazrat behad ziyrakliklari va tuganmas zakovatlari tufayli har qanday muammoli masalani hal qilib beruvchi va bahs-munozarada g‘olib chiquvchi bo‘lganliklari sabab “Kubro”, buyuk balo va qazolarning oldini oluvchi, xaloskor “Tammatul Kubro”, dinning yulduzi “Najmiddin”, valiylarni parvarishlab yetishtiruvchi “Valitarosh”, dunyoviy ikir-chikirlardan uzoq turgan “Abul-jannob” kabi unvon va kuniyalar bilan atalgan.

Ulamolarning ulug‘i, zohiriy va botiniy ilmlarda barkamol Shayx Najmiddin Kubro “Fi odob us-solikin” (“Soliklar odobi haqida”), “Risola at-tul xavf al-xoim an lavmat al-loim” (“Qo‘rquvchi ovvoralar va malomat etuvchi malomatiylar haqida”), “Favoyih ul-jamol” (“Go‘zallikni egallash”), “Ruboiylar to‘plami”, “Favoyih ul-jamol va favotih ul-jalol” (“Jamol xushbo‘yliklari va jalolning kashfi”), “Al-usul al-ashara” (“O‘nta usul”), “Risola at-turuq” nomli asarlar yozdi, yuzlab insonlarni tarbiyalab, islom ma’rifatidan, ilohiy irfondan bahramand qildi, kishilarni ezgulikka, ilmga, saxovat va mardlikka da’vat etdi. Hazrat asos solgan kubraviya tariqatida komil insonni tarbiyalash asosiy vazifa qilib qo‘yilishi barobarida talab, sadoqat, ishq, muhabbat, oshiqlikning inson uchun muhimligiga alohida urg‘u beriladi. Shayxi

valitaroshning o‘z tariqatiga javonmardlik g‘oyalarini joriy etishi tasavvufda mardlik va poklik, qahramonlik va fidoyilik, ma’rifat va jismoniy-ruhiy qudrat birlashtirilishiga, inson kamolotida axloqiy yuksaklik, vatanparvarlik g‘oyalari o‘zaro uyg‘unlikda ifodalanishiga zamin yaratdi.

Shayx Najmiddin Kubroning hayot yo‘li ulkan ibrat maktabidir. Chingizxon boshchiligidagi mo‘g‘ul qo‘shinlari Xorazm poytaxti Gurganj shahriga hujum qilganida 76 yoshli Najmiddin Kubro himoyasiz, yetakchilik qiladigan sardorsiz qolgan shahar aholisiga bosh bo‘lib, Gurganjni himoya qilishni o‘z zimmasiga olgan. Vatanparvar Shayx shahar mudofaasini tashkil etish bilangina cheklanmay, shahar himoyachilariga qarata “Yo Vatan, yo sharafli o‘lim!” deya xitob qilib, qo‘liga qilich olib, oxirgi nafasigacha jang qilgan, mo‘g‘ul tug‘ini ushlagancha halok bo‘lgan. Yetti oylik qirg‘inbarot jangda dushman lashkariga katta talafot yetgan. Shayxdagi vatanparvarlik, mardlik va jasorat asrlar bo‘yi ona xalqimizning tili va dilida.

Shayx Najmiddin Kubro hayot yo‘lini o‘rganish, uning asarlarini tahlil va talqin qilish bugungi kun yoshlarining har tomonlama barkamol shaxs bo‘lib kamolga yetishida muhim o‘rin tutadi. Shayx Najmiddin Kubro tavalludining 880 yilligiga bag‘ishlangan konferensiya ham ana shu maqsadga qaratilgan.

Konferensiyaga xorij va respublikamizning turli hududlaridan tashrif buyurgan ishtirokchilarga o‘zimning samimiy minnatdorchiligimni bildiraman.

Konferensiya ishiga omad tilayman!

1-SHO‘BA.
SHAYX NAJMIDDIN KUBRO HAYOTI VA IJODINI O‘RGANISH MASALALARI

İbn Ebî'd-Dünyâ. (t.y.). *el-Leyâlî ve'l-Eyyâm* (Cilt 1, s. 16, No: 6). Hadis: Abdullah ibn-i Abbas (RA). Ayrıca bkz. *Kenzü'l-Ummâl*, Cilt 10, s. 236, No: 28678; *Keşfü'l-Hafâ*, Cilt 2, s. 737, No: 1746; *Câmiü'l-Ehâdîs*, Cilt 14, s. 367, No: 14507.

İbn-i Asâkir. (t.y.). *Târîh-i Dımaşk* (Cilt 14, s. 267, No: 1573). Hadis: Enes ibn-i Mâlik (RA). Ayrıca bkz. *Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb*, Cilt 1, s. 100, No: 115.

Kudâî. (t.y.). *Müsnedü'ş-Şihâb* (Cilt 1, s. 100, No: 115).

Râfiî. (t.y.). *Ahbâr-ı Kazvin* (Cilt 1, s. 210). Hadis: Hz. Ali (RA). Ayrıca bkz. *Kenzü'l-Ummâl*, Cilt 10, s. 235, No: 28677; *Keşfü'l-Hafâ*, Cilt 2, s. 742, No: 1751.

NECMEDDIN KÜBRA'NIN RUBAILERI VE EĞITIM/TERBIYE METODU

Prof. Dr. Süleyman DOĞAN
(Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi/Ürgenç Devlet Üniversitesi Okutucusu)
e-posta: sudogan@yildiz.edu.tr

Özet

Necmeddin Kübra (1145-1221), Türk-İslam tasavvuf düşüncesi tarihinde önemli bir yere sahip olan büyük mutasavvıf, mütefekkir ve Kübreviyye tarikatının kurucusudur. Onun hayatı, tasavvuf anlayışı ve eserleri yalnızca Türkistan'da (Orta Asya/Merkezi Asya) değil, Türkiye'de de akademik çevrelerin dikkatini çekmiş; özellikle son yıllarda Necmeddin Kübrâ üzerine yapılan araştırmalar önemli ölçüde artmıştır. Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalar, Necmeddin Kübrâ'nın tasavvuf düşüncesi, insan anlayışı, nefis terbiyesi, vahdet anlayışı ve tasavvuf psikolojisine dair görüşlerini incelemeye yönelmiştir. Türkiye'de Necmeddin Kübrâ ile ilgili araştırmaların temelinde, onun tasavvufu yalnızca teorik bir alan olarak değil, insanın manevi olgunlaşmasını sağlayan bir hayat sistemi şeklinde yorumlaması yer almaktadır. Türk akademisyenleri, özellikle Kübreviyye tarikatının Türkistan tasavvuf geleneğindeki etkisini inceleyerek Necmeddin

Kübrâ'nın düşünce dünyasını değerlendirmişlerdir. Bu çalışmaların çoğunda onun insan merkezli tasavvuf anlayışına dikkat çekilmektedir.

Bu çalışmada Necmeddin Kübra'nın rubaileri üzerinde durulmuş ve onun eğitim/terbiye metodolojisi ele alınmıştır. Çalışmamızda rubaileri ve yapılan çalışmalardan yola çıkılarak, nefis terbiyesi, kalp eğitimi, manevi arınma ve insanın iç dünyasına dair görüşleri psikolojik, pedagojik ve sosyolojik açıdan değerlendirilmiştir. Necmeddin Kübrâ'nın insan sevgisi, toplumsal dayanışma, kardeşlik ve ahlaki olgunluk gibi değerlere önem verdiği çalışmamızda vurgulanmaktadır. Bu yönüyle onun düşüncelerinin günümüz toplumunda da geçerliliğini koruduğu ifade edilmektedir. Necmeddin Kübrâ'nın Moğol istilası sırasında vatanını terk etmeyerek halkıyla birlikte mücadele etmesi de dikkat çekilen önemli hususlardan biridir. Onun bu tavrı, tasavvufun pasif bir dünya görüşü olmadığını gösteren önemli bir örnek olarak değerlendirilebilir. Bu olay, Necmeddin Kübrâ'nın düşünce ile eylem arasındaki uyumu temsil ettiğini göstermektedir. Onun insanın manevi olgunlaşmasına dair görüşleri, modern dönemde yaşanan ahlaki ve ruhsal sorunlara çözüm sunabilecek önemli fikirler olarak görülebilir.

Anahtar Kelimeler: Necmeddin Kübra, Rubailer, Eğitim, Terbiye, Metot

Necmeddin Kübra's Rubais and His Method of Education and Upbringing

Abstract

Necmeddin Kübra (1145–1221) was a great Sufi, thinker and founder of the Kübreviyye order, who holds an important place in the history of Turkish-Islamic Sufi thought. His life, understanding of Sufism and works have attracted the attention of academic circles not only in Turkistan (Central Asia) but also in Turkey; in particular, research on Necmeddin Kübra has increased significantly in recent years. Studies conducted in Turkey have focused on examining Necmeddin Kübrâ's views on Sufi thought, his understanding of humanity, the discipline of the self, his concept of unity, and Sufi psychology. At the core of research on Necmeddin Kübrâ in Turkey lies the interpretation of his Sufism not merely as a theoretical field, but as a way of life that facilitates the

spiritual maturation of the individual. Turkish academics have evaluated Necmeddin Kübrâ's intellectual world by examining, in particular, the influence of the Kübreviyye order within the Turkish Sufi tradition. Most of these studies highlight his human-centred understanding of Sufism.

This study focuses on Necmeddin Kübrâ's quatrains and examines his methodology of education and self-discipline. In our study, drawing upon his quatrains and existing research, his views on self-discipline, heart training, spiritual purification and the human inner world have been evaluated from psychological, pedagogical and sociological perspectives. Our study highlights Necmeddin Kübrâ's emphasis on values such as love for humanity, social solidarity, brotherhood and moral maturity. In this respect, it is argued that his ideas remain relevant in today's society. Another significant point highlighted is Necmeddin Kübrâ's decision not to abandon his homeland during the Mongol invasion, but to fight alongside his people. His stance can be regarded as a key example demonstrating that Sufism does not represent a passive worldview. This event demonstrates that Necmeddin Kübrâ embodied the harmony between thought and action. His views on human spiritual maturation can be seen as important ideas capable of offering solutions to the moral and spiritual problems experienced in the modern era.

Keywords: Necmeddin Kübrâ, Rubais, Education, Upbringing, Method

Giriş

Necmeddin Kübra (1145-1221), Türk-İslam tasavvuf düşüncesi tarihinde önemli bir yere sahip olan büyük mutasavvıf, mütefekkir ve Kübreviyye tarikatının kurucusudur. XII. yüzyılda felsefî ve tasavvufî düşünceler, birer aydın ve halk hareketi olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. En yüksek formuna eriştiği Moğol istilâsı döneminde tekke, önemli bir eğitim kurumu olmuştur. Bir eğitim düşüncesi, yöntemi ya da uygulaması ele alınırken eğitimin felsefesi, ilkeleri, amaçları, bilgi muhtevası, seçilen yöntem ve politikalar, araç ve gereçler, eğitim ve öğretim organizasyonu ve bunların ana unsurları inceleme objeleri olarak değerlendirilir.

Necmeddin Kübra'nın insan eğitimi anlayışında önemli bir sorun, kişiler arası etkileşim ve toplumsal bütünleşme (entegrasyon) olayıdır. O; öğretici çalışmalarında millî ve dinî motif ve değerler, bunlarla ilgili bilgiler, deyim, atasözü ve menkıbeler aracılığı ile toplumsal bilincin canlı tutulmasına katkıda bulunur. Necmeddin Kübra, karmaşık ifadelerden, özellikle felsefî değerlendirmelerden uzak durmaya çaba göstermiştir. Günümüz pedagojisinde önemli yer tutan; yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene ve basitten karmaşığa ilkelerini, o dönemde en güzel şekilde uygulamıştır. Herkesin bildiği basit ve sade bilgilerden yola çıkarak, üst seviyeli kavram ve değerlere ulaşmak istemiştir. Eğitimde iki unsur önemlidir: eğitilen ve eğiten. Öğrencinin uygun bir tabiat, akıl, yetenek ve öğrenme ihtiyacının olması gerekir.

Bu tebliğde büyük mutasavvıf Necmeddin Kübra'nın terbiye metodu ve felsefesi mevcut kaynaklardan yola çıkarak örnekleriyle incelenmiştir. Türkiye'de Necmeddin Kübrâ üzerine yapılan akademik çalışmaların önemli bir kısmı, onun eserleri etrafında şekillenmiştir. Özellikle "Fevâihu'l-Cemâl ve Fevâtihu'l-Celâl", "Usûl-i Aşere" ve "Aynü'l-Hayât" adlı eserleri üzerine çeşitli makaleler, yüksek lisans tezleri ve doktora çalışmaları hazırlanmıştır. Çünkü o, insan ruhundaki manevi hâlleri, kalpte meydana gelen değişimleri ve tasavvufi tecrübeleri sistemli biçimde açıklayan ilk mutasavvıflardan biri olarak kabul edilmektedir. Özellikle renk sembolizmi üzerinden ruhsal durumları açıklaması, Türkiye'de tasavvuf psikolojisi alanında çalışan araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Bu nedenle bazı çalışmalarda Necmeddin Kübrâ "tasavvuf psikolojisinin öncülerinden biri" şeklinde tanımlanmıştır.

Türkiye'de yapılan araştırmalarda Necmeddin Kübrâ'nın sosyal tasavvuf anlayışı da önemli bir konu olarak ele alınmıştır. Türkiye'de üniversitelerin ilahiyat fakültelerinde, tasavvuf tarihi ve İ

1. Eğitim

Eğitim, genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir. Geniş anlamda ise eğitim, bireyin toplum standartlarını, inançlarını ve yaşam yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Eğitim insanın iyi davranış kazanması ve sosyalleşmesi için yapılan çabalardır.

Metot; yol, yordam, usul, yöntem, herhangi bir gayeye ulaşmak için önceden çizilmiş yoldur. Metot bir ilmin temelidir; metotsuz ilim, faydasız bir sermayedir. Bu bağlamda kaynakları incelediğimizde Hamid-i Veli'nin özellikle sohbet yoluyla Allah yoluna güzellikle çağırmak, sevdirmek, müjdelemek, korkutmamak, nefret ettirmemek metodun bir parçasıdır.

Tasavvuf; Allah'ın varlığını bilme, kâinat ve insanın varoluş sebebini anlama, insanı mükemmel bir varlık hâline getirebilme anlayışıdır. Diğer bir deyişle tasavvuf, insanı eğitme sanatıdır. Edep ve ahlâktan ibaret olan tasavvuf, insan tabiatının bir özelliğidir. Tasavvufun amacı, ideal insan yetiştirmektir. İdeal insan Peygamber'e ahlâken benzeyen insandır. Tevazu, gösterişsizlik, kendini tanıtmaktan sakınma, gizli olma vb. özellikler, ideal insanda bulunan özelliklerdir.

2. Mutasavvıfların Eğitim Metodu

Her mutasavvıf, aynı zamanda bir terbiyeci yani eğitimcidir. Çünkü tasavvuf; insanı, sabır, çile, riyâzât, tevekkül ile ilâhî vuslat potası içinde yoğuran bir inanç ve aksiyon sistemidir. Zira bütün eğitim sistemleri, insana bir şekil vermek; onu birtakım hedefler doğrultusunda yetiştirmek ister. Tasavvuf da insanın bir kalıba girmesini sağlar. Mesela; Mevlânâ'nın eğitim ile ilgili fikirleri; dünya görüşü, insana bakış tarzı üzerinde temellenir. Mevlânâ da geniş halk kitlelerini musiki, sema ve şiir ile irşat ve terbiye eder.

Necmeddin Kübra da eğitim ve terbiye yoluyla kişiyi ve cemiyeti doğru yola sevk etmek için çalışmıştır. Eğitimin amacı arif insan yetiştirmektir. Bu amaca ulaşmak da birçok meşakkatli kademeden geçilerek mümkündür. Bu yolculuk sırasında yol rehberleri, yol arkadaşları gerekir. Buna rağmen, eğitilecek olan ferttir. Eğitim yoluna giren kişi, metin bir şekilde kademeleri tek tek geçecek, sevginin egemen olduğu, her şeyin perdesiz gözüktüğü hakikat denizine ulaşacaktır. Allah'ın o gerçeklik dünyasında her şeyin ne kadar mükemmel oluştuğunu görecek, kendisi de bu mükemmel oluşa doğru yolda ve isteyerek katılacaktır.

Medrese eğitimi sosyal hayatın ayrıntılarıyla uğraşırken, tasavvuf eğitimi bireysel hayata ve tabiata yönelir ve onların özüyle meşgul olur.

Medrese eğitimi din ve davranış farklılıklarını değerlendirirken tasavvuf eğitimi ortak noktaları görür, farklılıkları birbirine yaklaştıracak bir hoşgörü bakışı sağlamaya çalışır. Her mutasavvıf gibi Necmeddin Kübra'nın da iyi ve kâmil insan yetiştirmek yaşadığı sürece hep şiarı olmuştur.

2.1. Güzel Öğüt ve Hikmetle Çağırma

"Sen Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Rabbin kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve o hidayete erenleri de çok iyi bilir" ilahi fermanında buyrulduğu gibi Hoca Ahmet Yesevi ve takipçisi Necmeddin Kübra da insanları hikmetli sözlerle en güzel şekilde İslam'a çağırmış ve bunu da o zaman toplumda bir mesaj iletmenin geçerli metodu olan şiir formuyla yapmıştır. Gerek Ahmet Yesevi ve gerekse Necmeddin Kübra hayattayken yüzlerce talebesi ve binlerce müridi olmuştur. Her ikisinin ölümünden sonra da fikirleri günümüze kadar birçok tarikatta yaşayarak gelmiştir.

Ahmet Yesevi'yi özellikle bu tarikatların en önemli ilham kaynağı sayabiliriz. Yesevi der ki; "Evliyanın sohbetine kavuşan her şeye kavuşmuş demektir". Kübreviyye tarikatı da Yesevilik gibi insanları iyi insan olmaya davet eden ve güzel öğütlerle terbiye etmeye çalışan bir eğitim/terbiye yoludur.

Necmeddin Kübra, Türkistan tasavvuf düşüncesi tarihinde önemli bir yere sahip olan büyük bir mütefekkir, mutasavvıf ve tarikat önderlerinden biridir. XII–XIII. yüzyıllarda yaşamış olan bu büyük şahsiyet, tasavvuf ilminin teorik ve pratik gelişimine büyük katkılarda bulunmuştur. Onun kurduğu Kübreviyye tarikatı, Doğu tasavvufunun en önemli ekollerinden biri olarak yalnızca Orta Asya'da değil, İran, Hindistan, Afganistan ve diğer Müslüman ülkelerde de geniş şekilde yayılmıştır. Kübra'nın görüşleri; insan kalbini arındırma, manevi olgunluğa ulaşma, nefsi terbiye etme ve Hak marifetini idrak etme düşünceleriyle yakından ilişkilidir.

Orta Asya'da tasavvufun oluşumu ve gelişiminde Ahmed Yesevi, Abdulhalik Gucdüvani ve Bahaddin Nakşibendi gibi mutasavvıflarla birlikte Necmettin Kübra, tasavvufu yalnızca dinî ve amelî bir yol olarak

değil, aynı zamanda insan ruhunu derinlemesine inceleyen manevi-felsefi bir sistem olarak değerlendirmiştir. Bu yönüyle onun düşünceleri, tasavvuf düşüncesinin yeni bir aşamaya yükselmesine hizmet etmiştir.

Kübra'nın en büyük hizmetlerinden biri Kübreviyye tarikatını kurmuş olmasıdır. Bu tarikat, insan kalbini arındırma, zikir ve riyazet yoluyla manevi kemale ulaşma esaslarına dayanır. Kübreviyye'de insanın iç dünyasını eğitmek, kalbi kötü huylardan temizlemek ve manevi saflığa ulaşmak büyük önem taşır. Tarikatın temel amacı "kâmil insan" yetiştirmektir. Bu düşünce daha sonraki tasavvuf ekollerini de derinden etkilemiştir.

Necmeddin Kübra tasavvuf tarihinde "Velitraş", yani "veliler yetiştiren" unvanıyla meşhur olmuştur. Bu unvan, onun birçok büyük mürşid ve mutasavvıf yetiştirdiğini göstermektedir. Talebeleri arasında Seyfeddin Baharzi, Necmeddin Dâye ve Mecmüddin Bağdadi gibi önemli isimler yer almaktadır. Bu öğrenciler aracılığıyla Kübreviyye tarikatı geniş coğrafyalara yayılmış ve tasavvuf öğretisinin gelişimine katkı sağlamıştır.

O, insan kalbini karmaşık bir manevi âlem olarak değerlendirmiştir. Kalpte meydana gelen ruhî hâlleri, ilahî tecellileri ve manevi tecrübeleri derinlemesine incelemiştir. Bu yönüyle onu tasavvuf psikolojisinin öncülerinden biri olarak değerlendirmek mümkündür. Eserlerinde ruhî arınma mertebeleri, kalbin terbiyesi ve nefisle mücadele meseleleri ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Mütefekkirin tasavvufî görüşleri, ilim ve marifete verdiği önem bakımından da dikkat çekicidir. Kübra cehaleti, insanın olgunlaşmasına engel olan başlıca kötülüklerden biri olarak görmüştür. Ona göre ilim, insanı manevi açıdan yüceltir ve hakikati anlamaya yardımcı olur. Bu nedenle o, kendi öğretisinde ilim ve marifeti ruhî kemalin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmiştir. Bu düşünceler Orta Asya'daki ilmî ve kültürel çevrenin gelişimine de önemli katkılar sağlamıştır.

Necmeddin Kübra, tasavvufu hayattan kopuk bir dünyadan el çekme anlayışı olarak görmemiştir. O, insanı toplumdan uzaklaşmaya değil, halk arasında yaşayarak iyiliği ve adaleti yaymaya çağırmıştır. Moğol istilası sırasında vatan savunmasına katılarak şehit olması, onun tasavvuf

anlayışının pratik hayatla ne kadar iç içe olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle o, birçok mutasavvıftan ayrılır. Ona göre gerçek kemal yalnızca ruhî arınmada değil, aynı zamanda halka ve vatana karşı görevini yerine getirmede de ortaya çıkar.

O, tasavvufun en önemli temsilcilerinden biridir ve onun ilmî ile tasavvufî mirası şark maneviyatının gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Kurucusu olduğu Kübreviyye tarikatı, insan psikolojisine dair derin görüşleri, "kâmil insan" anlayışı ve irfan merkezli düşünceleriyle tasavvuf düşüncesini yeni bir aşamaya taşımıştır. Bu sebeple Necmeddin Kübra'nın adı, Türkistan tasavvuf tarihi içinde büyük bir mütefekkir ve manevi rehber olarak daima yaşayacaktır.

3. Necmeddin Kübrâ Üzerine Yapılan Önemli Akademik Araştırmalar

Türkiye'de Necmeddin Kübrâ üzerine çalışan önemli araştırmacılardan biri Süleyman Gökbulut'tur. Gökbulut'un "Necmeddîn Kübrâ ve Kübrevîlik" (2010) adlı doktora çalışması, Türkiye'de bu alanda yapılmış en kapsamlı akademik araştırmalardan biri kabul edilmektedir. Araştırmacı, çalışmasında Necmeddin Kübrâ'nın hayatı, eserleri, tasavvufî görüşleri ve Kübreviyye tarikatının kuruluş sürecini ayrıntılı biçimde incelemiştir. çevrelerce tanınmasına katkı sağlamıştır.

Necmeddin Kübrâ üzerine çalışan önemli isimlerden biri de Hamid Algar'dır. Algar'ın çalışmalarının en önemli yönü, Necmeddin Kübrâ'yı yalnızca tarihî bir sûfî olarak değil, Kübreviyye tarikatının doktriner yapısını şekillendiren bir düşünür olarak incelemesidir. O, özellikle Kübreviyye'nin Orta Asya'dan Hindistan'a kadar yayılan etkisini ve Necmeddin Kübrâ'nın halifeleri aracılığıyla oluşan tasavvuf ağını ayrıntılı biçimde açıklamıştır.

Türkiye'de Kübreviyye araştırmalarıyla öne çıkan akademisyenlerden biri de Mehmet Demirci'dir. Demirci, doğrudan Necmeddin Kübrâ üzerine müstakil eserler vermekten ziyade, Türk tasavvuf tarihi içerisindeki Kübrevî etkileri inceleyen çalışmalarıyla tanınmaktadır. Mehmet Demirci ayrıca Süleyman Gökbulut'un doktora tez danışmanı olarak Türkiye'deki Kübrevîlik araştırmalarına akademik destek sağlamıştır. Aziza Bektasheva da Necmeddin Kübrâ üzerine

dikkat çekici çalışmalar yapan araştırmacılar arasındadır. Özellikle "Necmeddin Kübra'nın Hayatı, Tarikatı ve Eserlerine Ait Yeni Bilgiler" başlıklı çalışmasında Özbekistan'daki XIV-XIX. yüzyıl kaynaklarını inceleyerek ortaya koymuştur.

4. Kübreviye Tarikatı'nın Kurucusu Necmeddin Kübra Kimdir?

Necmeddîn Kübrâ, 540/1145 yılında Harezm'e bağlı bir şehir olan Hîve'de dünyaya gelmiş, gençlik çağlarındayken hadis tahsili ve tasavvufî eğitimi için Nişabur, Hemedan, İsfahan, Mekke, İskenderiye, Bağdat ve Tebriz gibi büyük ilim merkezlerini dolaşmıştır. Bu seyahatlerinin sonunda, bilinmeyen bir tarihte, artık elinde icâzeti bulunan bir şeyh olarak Harezm'e dönmüş ve 618/1221'de ölünceye kadar bu topraklarda tarikat faaliyetlerini sürdürmüştür.

Onun şahsiyetini, düşüncelerini ve tasavvuf tarihindeki yerini doğru bir şekilde ortaya koyabilmek için yaşadığı dönemin, coğrafyasının, sosyal, siyasal, dinî ve kültürel ortamın iyi anlaşılması zorunludur. Necmeddîn Kübrâ'nın 78 yıllık hayatının büyük bir kısmı kendi vatanı olan Harezm'de geçmiştir. Gençlik çağlarında ilim tahsili ve tasavvufî eğitimi için başka bazı şehirleri dolaşmış, muhtemelen 580/1184 civarında Harezm'e dönmüştür. Bundan sonra neredeyse kırk yıl boyunca bu topraklarda tarikat faaliyetlerinde bulunmuş; yaygın bir rivayete göre, Moğolların Harezm saldırısı esnasında, bir grup müridânı ile birlikte şehri savunurken şehit olmuştur. Bu hâdise, onun şöhretini daha da arttırmış ve kendisinden sonra yazılan sûfî biyografilerinde ve menâkıbnamelerinde bu yönü hep ön plana çıkarılmıştır (Gökbulut, 2010).

Kübreviyye tarikatının günümüze ulaşan silsilesi, hem Necmeddîn Kübrâ hem de Mecdeddîn Bağdâdî'den icâzetli olan Radiyyeddîn Ali Lâlâ'dan gelmektedir. Ali Lâlâ'nın vefatından sonra yerine akrabalarından biri olan ve sükût hâliyle tanınan Cemâleddîn Ahmed Cürfânî geçmiştir. Kübreviyye tarikatı, Abdüllatîf Câmî vasıtasıyla İstanbul'a kadar gelmiştir. Câmî, Safevîlerin Horasan'ı almasının ardından Buhara ve Semerkand'ı terk etmiş, iki yüz kişilik kalabalık bir derviş grubuyla birlikte İstanbul'a gelmiş, Kanûnî Sultan Süleyman tarafından kabul edilmiş ve onun huzurunda Kübrevî zikrini icra etmiştir (Özcan, 1989)

İslâmî tarikatların Çin üzerindeki asıl etkisi, XI/XVII. yüzyılda başlamıştır. Kâdiriyye ve Nakşibendiyye bu hususta öncü rolü oynamışlardır. Kübreviyye'nin de bu asırda Muhyiddîn ismindeki bir şahıs vasıtasıyla Çin'e ulaştırıldığı iddia edilmektedir. İslam'ı tebliğ ve tarikatını yaymak için Çin'e iki seyahat gerçekleştiren Muhyiddîn, Gansu'nun Dongxiang bölgesindeki Moğol nüfusunun fazla olduğu Dawantou'ya yerleşmiş ve Zhang adını almıştır. Temsil ettiği Kübreviyye kolu da Zhang Bao Huang adıyla tanınmıştır. Dawantou, Çin Kübrevîlerinin merkezi olma konumunu günümüze kadar sürdürmüştür (Algar, 2006).

Günümüzde Kübreviyye tarikatının asıl doğuş yeri olan Merkezi Asya'da (Türkistan) hâlen tanındığı ve sayıları az da olsa bir kısım müntesipler tarafından devam ettirildiği görülmektedir. Necmeddîn Kübrâ'nın türbesinin Türkmenistan/Köhne Ürgenç'te bulunması hasebiyle, şeyhe ve türbesine büyük bir saygı duyulmakta ve onun hakkında çeşitli kerâmetler anlatılmaktadır (Tatlılıoğlu, 2002).

5. Kübreviyye Tarikatının Eğitim/Terbiye Metodolojisi

Necmeddîn Kübrâ çok yönlü bir mutasavvıftır. Kaynaklarda imam, zâhid, sûfî, muhaddis, müfessir ve fakih gibi sıfatlarla anılmaktadır.

5.1. Kübreviyye Metodolojisinin Temel Esasları

Kübreviyye tarikatının metodolojisini on esas üzerine inşa eden Gökbulut'a göre (2010) bu umdeler şunlardır:

1. **Tevbe:** Tasavvufta tevbe, kişinin kötü işleri terk edip Allah'a dönmesini ifade eden bir kavramdır. Mutasavvıflar tevbede üç şartın gerekli olduğuna inanırlar. Birincisi pişmanlık, ikincisi geçmişte yapılan hataları derhal terk etmek, sonuncusu da eskiden işlenen günahların benzerlerini yapmamaya azmetmektir.

2. **Zühd:** "Küçümsemek, uzak durmak, rağbet göstermemek" demektir. Necmeddîn Kübrâ'ya göre zühd, "Az olsun çok olsun, dünya malından, hoşa giden şeylerinden ve makamlarından bir ölü gibi uzak durmaktır." Bu da yeterli değildir. Gerçek zühd, ahiret hususunda da zahit olmayı gerektirir. Zira dünya kadar ahiret de mahlûktur. Zâhidin, Hâlik varken mahlûkla ilgilenmesi hoş bir şey değildir.

3. **Tevekkül:** Tevekkülün kelime anlamı "güvenme, bel bağlama,

vekil tayin etme ve havale etme"dir. Tasavvuf ıstılahında ise "Allah'ın katında olanlara güvenme ve insanların ellerindekilerden ümidi kesmedir." Şeyh Kübrâ tevekkülü, "Tıpkı bir ölü gibi, Allah'a güvenarak bütün sebep ve tedbirlerden uzak kalmaktır" şeklinde tanımlar.

4. **Kanâat:** "Azla yetinmek ve kısmete razı olmak" demektir. Hakîkat ehlinin nazarında kanaat, nefsin alışık olduğu şeylerin bulunmaması durumunda sükût etmektir.

5. **Uzlet:** Tıpkı bir ölü gibi, inziva ve halvet yoluyla halkla beraber yaşamaktan yüz çevirmek demektir.

6. **Devamlı Zikir:** Allah'tan başka her şeyi unutarak sadece O'nu zikretmek demektir.

7. **Teveccüh:** "Yönelmek" anlamına gelen teveccüh tasavvufta, "Kalbin Hakk'a boyun eğmesi ve her çeşit varlık ve olgunun suretinden arınmakla Allah'ı gözetmek" demektir. Necmeddîn Kübrâ bunu, "Kişinin tıpkı bir ölü gibi, Allah'tan başka herhangi bir varlığa çağıran her şeyden yüz çevirerek tüm benliğiyle O'na yönelmesidir" diye tanımlamaktadır.

8. **Sabır:** "Tahammül ve dayanma" demek olan sabır tasavvufta, "Nefsi itaatleri yerine getirmeye, emir ve yasaklara uymaya; bunun yanı sıra ruhu farklı belâlara karşı direnç göstermeye zorlamak" diye tanımlanmaktadır.

9. **Murâkabe:** "Denetleme, gözetleme ve muhafaza" manasındaki murakabe, kulun, Hakk'ın her hâlükârda kendisini denetlediğini ve kalbinde bulunan şeylere muttali olduğunu bilmesidir (Uludağ, 2002).

10. **Rıza:** "Hoşnut ve memnun olmak" anlamına gelen bu kavram tasavvufta, "Allah'ın her türlü fiil ve takdiri karşısında kalbin sürûru ve O'ndan razı olması" demektir. Tevbe ile başlayan merdivenin son basamağıdır.

5.2. Terbiyede 3 Yol

Tasavvuf esas itibariyle insanın ruhî-manevî ve ahlâkî yönlerinin eğitimiyle ilgilenen bir disiplindir. Buradaki amaç, insanoğlunun yaratılıştan getirdiği ham ve aşırı tutum ve davranışlarını törpülemek ve onlara dengeli bir karakter kazandırmaktır. Bu işlemlerin hepsine birden "seyr ü sülûk" denmektedir. Bu eğitimin bir adı da "mücâhede ve riyazet"tir (Demirci, 2001)

Necmeddîn Kübrâ, ‘Fevâih’ adlı eserinin hemen başında ağyar adını verdiği üç şeyden bahsetmektedir. Bunlar vücut, nefs ve şeytandır. Şeyhin bütün amacı insanı, bu üçlünün meydana getirdiği karanlıktan çıkarıp, onun Allah’ın nûrunu müşâhede edebilmesini sağlamaktır. Bunun için de mücâhede gereklidir. Mücâhede ise üç yolla yapılır:

1. Gıdaların yavaş yavaş, vücudu alıştıra alıştıra azaltılması.
2. İrade ve ihtiyârı terk etmek.
3. Devamlı zikretmek. (Cüneyd-i Bağdadi’nin yolunun esasları olan sekiz şartı yerine getirmektir.)

Toshihiko Izutsu’ya göre Şeyh Kübrâ, tasavvuf tarihinde, bir müridin manevî mücâhedenin her merhalesinde hakikaten neler tecrübe ettiğinin objektif, fenomonolojik tasvirine girişen ilk şahıstır. Necmeddîn Kübrâ’nın tasavvuf sisteminde müşâhedenin temeli işte bu insan anlayışıdır. Kübra’ya göre insan, Tanrı’dan kopup gelen bir nur parçasıdır ve sürekli asıl kaynağına özlem duymaktadır (Corbin, 2002).

5.3. Kişiliği ve Yaşantısı

Birçok kişinin Müslüman olmasına hizmet eden, dünyanın birçok tarafına İslam’ı yayan talebeler gönderen bu kıymetli insanın örnek ve bir o kadar da mütevazı ve sade bir hayatı vardı. İslami ilimlerdeki derin kavrayışı ve tasavvuftaki yüksek mertebesi ona büyük bir tevazu kazandırmıştı. Vaktini üçe bölerdi: Üçte birini ibadet ve zikirle geçirir, üçte birinde öğrenci yetiştirir ve ilimle uğraşır, üçte birinde ise tahta kaşıklar yapıp onları satar geçimini temin ederdi.

Ahmet Yesevi’nin yolu ve metodu ne ise Necmeddin Kübra’nın yolu ve metodu da aynıdır. Ahmet Yesevi insanın olgunlaşmasının dört aşamada gerçekleşeceğini belirtmiş ve ilk defa kendisinin ortaya koyduğu bu yaklaşım Hacı Bektaş Veli gibi kendisinden sonra gelen birçok sufi tarafından benimsenmiştir(Doğan, 2010):

1. Şeriat kapısı
2. Tarikat kapısı
3. Marifet kapısı
4. Hakikat kapısı

6. Necmeddin Kübra'nın Felsefesi

Kübra'nın felsefesi, Mevlana'nın Mesnevî'sinde kamışlıktan kesilen neyin feryadıyla başlayan hikayenin manasını barındırmaktadır. İnsan-ı kâmili sembolize eden ney, asıl vatanına duyduğu özlem ve hasretten dolayı feryat etmektedir. Çünkü insan ezelde, Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda ve O'nunla birlikteydi. Bu dünyaya gönderilip beden kalıbı içine girince kaynağından, özünden uzaklaştı. Gönül ehline göre gerçek vatan bu dünya değil, Rabb'in huzurudur (Doğan, 2019).

Hicrî VI-VIII., milâdî XII-XIV. yüzyıllar arasında, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde faaliyet gösteren ve onların İslamiyet'i kabul etmelerinde çok mühim hizmetleri olan üç büyük tarikattan söz edilebilir. Bunlardan birincisi Ahmed Yesevî'nin önderliğindeki "Yeseviyye", diğeri Abdülhâlik Gucdüvânî'nin başını çektiği "Hâcegân Ekolü" ve "Nakşibendiyye", üçüncüsü de "Kübreviyye"dir. Genelde tasavvuf tarihinin, özelde ise Türk tasavvuf tarihinin konusu olan Necmeddîn Kübrâ Türkistan'da, Çin'de ve Anadolu'da etkili olmuş önemli bir mutasavvıf ve tarikat piridir.

Necmeddîn Kübrâ tasavvufî görüşlerini, düşüncelerini ve tecrübelerini yazdığı eserleriyle ortaya koymuş bir sûfîdir. Onun, nazarî ve felsefî içerikli eserler yerine, kısa, sorun çözücü ve müritlerin sorularına cevap niteliğinde risaleler telif ettiği görülmektedir. Birçok araştırmacının da belirttiği gibi, tasavvuf tarihinde renk olayları üzerine yoğunlaşan ve bunları sâlikin manevî gidişatının sembolleri şeklinde yorumlayan ilk mutasavvıf Necmeddîn Kübrâ'dır.

7. Necmeddin Kübra'nın Rubailerindeki Kelime ve Kavramlar

Necmeddin Kübra'nın Farsça yazdığı 25 adet rubaisi tespit edilmiştir. Gökbulut'un "Necmeddîn Kübrâ ve Kübrevîlik" adlı doktora çalışmasında bu rubailerin Türkçe çevirilerine yer verilmiştir. Bu bölümde sadece Kübra'nın birinci ve 25.rubaisi örnek verilmiş gerisi metin içinde yorumla birlikte zikredilmiştir.

Zira ki yoktur, eldeki hiçten başka bir şey yoktur
Zira ki vardır, var olan her şey noksan ve kırıktır
Fikreyle ki âlemde olan her şey yoktur
Düşün ki âlemde olmayan her şey vardır

25.
Ey yılana, karıncaya, kargaya ve bülbüle rızık veren
Senin kulların tamamıyla helâk oldular
Sen bir avuç köpeği bir bahâne yapmışsın
Her şey sendendir ve sen yapıyorsun, ne Tatarlar ne Moğollar.

7.1. Necmeddin Kübra'nın Rubailerinde Eğitim ve Terbiyenin Önemi

Necmeddin Kübra'nın rubaileri tasavvufî anlam, derin felsefî düşünce ve insanı kemale ulaştıran ahlaki fikirlerle yoğrulmuş olup, günümüzde de eğitsel ve terbiyevî açıdan önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Rubailerinde insanın iç dünyasını arındırması, nefsi terbiye etmesi, sabır, kanaat, ilim, irfan ve iyilik gibi kavramlar merkezi bir yer tutmaktadır. Şairin rubailerinde insanın gerçek olgunluğa ulaşabilmesi için öncelikle kalbinin manevi açıdan temiz olması gerektiği vurgulanır.

Rubailerde tevazu, sabır, merhamet, insan sevgisi ve doğruluk gibi değerler övülmektedir. Özellikle insanın başkalarına iyilik yaparak manevi olgunluğa erişeceği düşüncesi, günümüz küreselleşme çağında da önemini korumaktadır. Şair, insanı serveti ya da makamıyla değil; ahlakı ve manevi kişiliğiyle değerlendirmektedir. Bu da eğitim sürecinde ahlaki değerlerin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

7.2. Kübra'nın Rubailerinde Nefis Terbiyesi Meselesi

Necmeddin Kübra, şark tasavvuf edebiyatı ve İslamî-irfanî düşünce tarihinde kendine özgü bir yere sahip olan büyük mutasavvıf âlimlerden biridir. Onun tasavvufî görüşlerinde insanın ruhsal arınması, kalbin terbiyesi ve nefsin kontrol altına alınması meseleleri merkezi bir yer tutmaktadır. Tasavvuf öğretisinde nefis, insanı kötülüğe sürükleyen ve onu Hak yolundan uzaklaştıran içsel bir güç olarak yorumlanır. Şaire göre insanın kemale ulaşabilmesi için öncelikle kendi nefsiyle mücadele etmesi gerekir.

Necmeddin Kübra'nın rubailerinde nefisle mücadele çoğu zaman ruhsal arınma süreciyle bağlantılı şekilde anlatılır. Şair, insan kalbini temiz bir mekâna benzeterek kötü huyların oraya girmesinin manevi çöküşe sebep olacağını ifade eder. Şairin rubailerinde sabır kavramı, nefis terbiyesinin temel araçlarından biri olarak yorumlanır. Özellikle dünyevi

servet ve makama aşırı bağlılığın insanı manevi felakete sürüklediğini sık sık hatırlatır.

7.3. Kübreviye ve Tasavvuf Psikolojisi

Necmeddin Kübra, yalnızca Kübreviyye tarikatının kurucusu değil, aynı zamanda tasavvuf psikolojisinin oluşumuna büyük katkı sağlayan önemli bir âlim olarak da dikkat çekmektedir. İnsanın içsel duyguları, ruh hâlleri, kalpte meydana gelen değişimler ve manevi olgunlaşma aşamalarını ilmî ve felsefî temeller üzerinde inceleyen mutasavvıftır. Bu sebeple birçok araştırmacı onu "tasavvuf psikolojisinin kurucularından biri" olarak değerlendirmektedir.

Kübra'nın tasavvuf psikolojisine dair görüşleri özellikle "Fevâihü'l-Cemâl ve Fevâtihü'l-Celâl", "Usûl-i Aşere" ve "Aynü'l-Hayât" adlı eserlerinde açıkça görülmektedir. Örneğin "Fevâihü'l-Cemâl" adlı eserinde Kübra, kalbin ilahî nur ile ilişkisini tahlil eder. İnsan ruhunda meydana gelen manevi hâlleri renkler aracılığıyla ifade etmeye çalışır.

7.4. Rubailerinde Gönül Teması

Büyük Sufi Necmeddin Kübra'nın eserlerinde ruh teması özel bir felsefi ve aydınlatıcı içerik kazanır. Rubailerinde ruh; kişinin iç dünyası, ilahi ışığı yansıtan bir yer ve Hakikat'i bilmenin bir aracı olarak yorumlanır. Şair, ruhu arındırarak, dünyevi hırs ve şehvetten kurtararak mükemmelliğe ulaşma fikrini ortaya koyar. Sufizm öğretilerinde ruh, insanın manevi merkezi olarak anlaşılır.

7.5. Rubailerinde Kalp ve Aşk

Kübra'nın rubaiyatlarında kalp teması genellikle ilahi aşkla bağlantılı olarak anlatılır. Sufizmde aşk, Hakikate ulaşmanın en yüksek yolu olarak kabul edilir. Şairin yorumuna göre aşk, kalbi uyandırır ve onu manevi mükemmelliğe götürür. Rubailerde, aşığın çektiği acılar, manevi deneyimleri ve ilahi mutluluğa ulaşma çabası kalp imgesiyle ifade edilir.

Kâmil insan meselesi, Kübra'nın eser ve rubailerinde önemli bir rol oynar. Şaire göre, mükemmelliğe ulaşmak her şeyden önce kalbi arındırmakla başlar. İnsan, hakikate sadece dışsal ibadetle değil, aynı zamanda içsel manevi saflıkla da yaklaşır.

7.6. Kübra'nın Rubailerinde İlahi Aşk

Necmeddin Kübra'nın rubailerinde aşkın ana tezahürü ilahi aşktır. Şair, âşık ve sevgili imgeleri aracılığıyla kul ile Hakikat arasındaki manevi bağı ifade eder. Burada sevgili sıradan bir insan değil, ilahi güzelliğin bir sembolüdür. Şaire göre, aşk yolunda çekilen acı, insan ruhunu arındırır ve onu mükemmelliğe götürür. Sevgi sayesinde insan "ben"inden vazgeçer, yani Sufizmde "fenâ" mertebesine ulaşır.

8. Sonuç

Necmeddin Kübra'nın "şeyhü'l-veliyyetıraş" (velileri yetiştiren)unvanıyla anılması, onun tasavvuf tarihindeki eşsiz hizmetleriyle doğrudan bağlantılıdır. O, insan kalbinin terbiyesini faaliyetlerinin merkezine koymuş, birçok büyük mürşid yetiştirmiş ve tasavvufu yüce bir manevî olgunlaşma mektebine dönüştürmüş büyük bir mutasavvıftır. Eğitimin metodu bugün ihtiyaç duyduğumuz değerler eğitimi için önemli bir yol ve metottur.

Küreselleşme ve manevî tehditlerin arttığı çağımızda insan kalbinin arındırılması, gençlerin sabır, dürüstlük, merhamet ve ahlâk ruhuyla yetiştirilmesinde Necmeddin Kübra'nın mirası önemli bir manevî kaynak olarak önümüzde durmaktadır. Özellikle "kâmil insan" anlayışıyla ilgili fikirleri modern pedagoji ve maneviyat araştırmaları açısından da önemli bir ilmî temel oluşturmaktadır.

Kaynakça

Kaynakça:

Akyüz, Y.(2004).Türk Eğitim Tarihi, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Algar, H.(2006). Necmeddin-i Kübra, DİA Yayınları, İstanbul.

Altuntaş, İ.H.(1992). Nakşibendi Şeyhi İsmail Hakkı Toprak'ın Hayat ve Menkıbeleri, (Yayınlanmamış Lisans Tezi) Ankara Ünv. İlahiyat Fak, Ankara.

Ataş, A.(1996).Seyfeddin Baharzi, Aİ, X, İstanbul.

Ateş, S.(2005).İslam Tasavvufu, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul.

Aşıkpaşazade Tarihi : Sahife 201, Matbaayı Amire 1332.

Âbideleri ve Kitabeleri ile Aksaray Tarihi İbrahim Hakkı Konyalı, II. Cilt, s.2408

Cebecioğlu, E.(1996). Sahabe'den Günümüze Allah Dostları, İsmail Hakkı Toprak, Şule Yayınları,C:10, s.222 vd, İstanbul.

Ceylan, Ö.(2000).Tasavvufi Şiir Şerhleri, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Corbin, H.(2002).İslam Felsefesi Tarihi I, Çev.Hüseyin Hatemi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Doğan, S.(2010). Somuncu Baba ve Osman Hulusi Efendi. Ö.Vatan Gazetesi (28.06.2010), İstanbul.

Eraydın, Selçuk. (1994).Tasavvuf ve Tarikatlar. Marmara Ün. Yay. No: 82, İstanbul.

Erdoğan, İ. (2002). Türk Eğitim Sistemi, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Gökbulut, S.(2010), Necmeddin Kübra,(Hayatı, Eerleri, Görüşleri, İnsan Yayınları, İnsan Yayınları, İstanbul.

Güngör, E. (1996).İslam Tasavvufunun Meseleleri, Ötüken Neşriyat,

Küken, G. (2001). Ortaçağda Eğitim Felsefesi, Alfa Yay, İstanbul.

Önkal, A.(1984).Rasulüllah'ın İslam'a Davet Metodu. Hibaş Yayınları, Konya.

Özalp, A. (1985). İbn Tufeyl, Hayy İbn Yakzan, terc. A. Özalp, İnsan Yayınları, İstanbul.

Özcan, A.(1989). Nev'îzâde Atâyî, Hadâiku'l-Hakåik, (haz. Abdülkådir Özcan, Çağrı Yay., İstanbul, II, 72.).

Seyda, M.N. (2008). Tasavvufun Sırları, Zaman Yayıncılık (Azim Dağıtım).İstanbul.

Sönmez, V. (1985). Eğitim Felsefesi, s.37, Anı Yayıncılık, Ankara.

Şişman, M. (2004). Öğretmenliğe Giriş, PegemA Yayıncılık, Ankara.

Tatlılıoğlu, D. (2002). "Kübrevî Tarîkatinin Türkmenistan'daki Etkisi", Ankara.

Taylan, N. (1991). Ana Hatlarıyla İslam Felsefesi, Ensar Neşriyat, İstanbul.

Tosun, N.(2002).Bahaeddin Nakşbende, Haatı, Görüşleri, Tarikatı, İnsan Yayınları, İstanbul.

Tozlu, N. (2003). Eğitim Felsefesi, MEB Yayınları, Ankara.

Uludağ, S.(2002).Tasavvuf Terimler Sözlügü, Kabalcı Yayınları, İstanbul.

lozimdir deb tushuntiradi. Boshqa millatlarning boylari yangi maktablar, faqir va yetimlarning o‘qimog‘i uchun vaqf (stipendiya)lar tayin qilgan bir paytda biznikilar juft oila, arobasi ila to‘yi va ... la faxr etarlar. Xatto o‘z o‘g‘lini o‘qitmaydigan boylar ham borligidan afsuslanadi. “Bu ketishni oxiri yomondur, o‘qumoq, o‘qutmoq kerakdur. Bolalarga otalardan ilmi diniy va ilmi zamonaviy meros qolsun”. Boylar g‘ayrat qilib sarmoya kiritsa, yangi maktablar bunyod bo‘lur va bunda yilinda yuzlab yoshlar ilmli bo‘lur deydi. Ammo bularni tushunadigan boylar bizda yetishganmi deya savol bilan yakunlaydi.

Mahmudxo‘ja Behbudiyning dramaturgiya va publitsistika sohasidagi faoliyati yagona maqsad — millatni jaholatdan chiqarib, uni ilm va tafakkur orqali uyg‘otishga qaratilgan edi. Uning “Padarkush” dramasida ifodalangan fojea aslida bir oilaning emas, balki butun jamiyatning ma’naviy tanazzulini aks ettiradi. Shu bilan birga, maqolalarida ilgari surilgan til o‘rganish, zamonaviy va diniy bilimlarni egallash, yoshlarni ongli va faol shaxs sifatida tarbiyalash g‘oyalari milliy uyg‘onishning muhim nazariy asosini tashkil etadi.Behbudiy merosi shuni ko‘rsatadiki, jamiyat taraqqiyoti bevosita ilm-fan, ma’rifat va ongli avlod bilan bog‘liqdir. U ilgari surgan fikrlar bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan bo‘lib, har bir avlod uchun ibrat maktabi vazifasini o‘taydi. Demak, Behbudiy asarlari va maqolalari nafaqat o‘z davrining mahsuli, balki kelajak avlodni komillikka yetaklovchi muhim ma’naviy manbadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Behbudiy, Mahmudxo‘ja. Tanlangan asarlar. – Toshkent: “Nashriyot”, 1999.

2. Behbudiy, Mahmudxo‘ja. Padarkush dramasi. – Elektron manba: www.ziyouz.com kutubxonasi.

3. Karimov, Naim. Mahmudxo‘ja Behbudiy. – Toshkent, 2010.

4. XX asr o‘zbek adabiyotiga chizgilar. – Toshkent: “Ma’naviyat”, 2001.

5. Mahmudxo‘ja Behbudiyning milliy g‘oya targ‘ibotidagi ahamiyati. – Toshkent, 2014.

6. Turg‘unov, D. Mahmudxo‘ja Behbudiy — o‘zbek ma’rifatchilik harakatining yetakchi namoyondasi. – Toshkent: Tadqiqotlar jurnali, 2025. Journalss

7. Xalimboyeva, B. D. Mahmudxo‘ja Behbudiy ijodining pedagogik va ma’naviy qirralari. – Andijon: Science and Education, 2026. openscience.uz

8. Mirzoyeva, N., Abdisamatov, O. Mahmudxo‘ja Behbudiy merosi va jadid maktablari. – Toshkent, 2024.

MUNDARIJA

1	*Madraximova Feruza Ro‘zimbayevna.* **VATANPARVARLIKNING BUYUK TIMSOLI**	4
	1-SHO‘BA. SHAYX NAJMIDDIN KUBRO HAYOTI VA IJODINI O‘RGANISH MASALALARI	
2	*G‘ayipov Dilshod Qadambayevich.* **SHAYX NAJMIDDIN KUBRO VA UNING RUBOIYNAVISLIK MAHORATI**	7
3	*Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL.* **HÂCE NECMEDDİN KÜBRÂ** (539/1145-618/1221)	13
4	*Dr. Kemal Yavuz Ataman.* **HAREZM’DE YANAN ATEŞ VE YÜKSELEN KANDİL: NECMEDDİN KÜBRA**	22
5	*Prof. Dr. Süleyman DOĞAN.* **NECMEDDIN KÜBRA’NIN RUBAILERI VE EĞITIM/TERBIYE METODU**	33
6	*Prof. M. Faruk TOPRAK.* **NECMÜDDÎN-İ KÜBRÂ’NIN *FEVÂİHU’L-CEMÂL VE FEVÂTİHU’L-CELÂL* ADLI ARAPÇA ESERİNDE DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ**	50
7	*SÜLEYMAN GÖKBULUT.* **HAREZMLİ ŞEYH NECMEDDÎN KÜBRÂ VE TASAVVUF YOLU**	55
8	*Dr. Öğr. Üyesi Serhat Gültaş.* **KÜBREVÎ SÜLÛKUN METAFİZİK YORUMU: BURSEVÎ’NİN *EL-USÛLÜ’L-AŞERE* ŞERHİ**	77
9	*Mirsodiq Is’hoqov, Madrahim Safarboyev, Otabek Safarboyev.* **SHUNDAY ZIYORATGOH BO‘LSINKI...**	91
10	*Primov Azamat Iskandarovich.* **NAJMIDDIN KUBRO RUBOIYLARI O‘ZBEKCHA TARJIMASINING LUG‘AVIY-USLUBIY XUSUSIYATLARI HAQIDA**	94
11	*Rahimova Bekposhsha Bahodirovna.* **NAJMIDDIN KUBRO IJODI MATNAZAR ABDULHAKIM TALQINIDA**	104

12	***Pirnazarova Manzura Matnazarovna.*** **TARIXIY-BADIIY TAFAKKURDA VATANPARVARLIK KONSEPSIYASI**	**111**
13	***Sariyev San'atjon Matchonboyevich.*** **KUBRAVIYA TARIQATIDAGI MOTIVLAR**	**117**
14	***Otabek Safarboyev.*** **"NASOYIM UL-MUHABBAT"DA TILGA OLINGAN "XOTUN" SHAYX NAJMIDDIN KUBRONING ONASIMI?**	**122**
15	***Otabek Safarboyev.*** **O'ZBEKISTONDA NAJMIDDIN KUBRO MA'NAVIY MEROSINI O'RGANISHNING AHVOLI HAQIDA**	**128**
16	***Atajanov Sarvar Samandarovich.*** **ERKIN SAMANDARNING "SULTON JALOLIDDIN" ROMANIDA NAJMIDDIN KUBRO OBRAZI HAQIDA BA'ZI MULOHAZALAR**	**135**
17	***Boltayev Rustam Kurbonboyevich, Baltayeva Gulbaxor Igamovna.*** **NAJMIDDIN KUBRO VA U ASOS SOLGAN KUBRAVIYA TARIQATI**	**143**
18	***Ruslanbek Raximov.*** **NAJMIDDIN KUBRO YOSH AVLODNING IBRAT NAMUNASI**	**147**
19	***Mahliyo Raximboyeva Omonboy qizi.*** **ERKIN SAMANDARNING "SULTON JALOLIDDIN" ROMANIDA NAJMIDDIN KUBRO OBRAZINING BADIIY TAHLILI**	**153**
20	***Ganjayeva Munisa Ganjaboy qizi.*** **NAJMIDDIN KUBRO VA AVAZ O'TAR IJODIDA MAY TIMSOLI TALQINI**	**156**
21	***Sariyeva Gulnurabegim San'atjon qizi.*** **KUBRAVIYA TARIQATIDA SAFAR MOTIVI**	**160**
22	***Sariyeva Rahimabonu San'atjon qizi.*** **NAJMIDDIN KUBRO TA'LIMOTINING XORIJDA O'RGANILISHI**	**167**
23	***Komilova Dilnura Hikmat qizi.*** **SHAYX NAJMIDDIN KUBRO HAYOTI VA IJODINI O'RGANISH**	**172**
2-SHO'BA. O'ZBEK FOLKLORSHUNOSLIGINING DOLZARB MASALALARI		
24	***Sabirova Nasiba Ergashevna.*** **O'ZBEK DOSTONCHILIGI RIVOJIDA XORAZM**	**177**

	BAXSHICHILIK AN’ANALARINING AHAMIYATI	
25	***Ataxanova Venera Radjapovna.*** **DOSTONLAR BADIIYATINING MUMTOZ EPOSDAGI AN’ANALAR BILAN O‘ZARO ALOQASI**	**188**
26	***Sonniboyev Olim Nodirovich.*** **QAHRAMON XARAKTERI TALQINIDA BADIIY DETALLARNING O‘RNI (“Alpomish” va “Odisseya” dostonlari misolida)**	**195**
27	***Munira Shonazarova Ismoil qizi.*** **XALQ DOSTONLARIDA MUMTOZ JANRLARNING TUTGAN O‘RNI**	**200**
28	***Ishmuratova Muhayyo Murodboy qizi.*** **MAXTUMQULI SHE’RIYATIDA XALQ OG‘ZAKI IJODINING O‘RNI**	**203**
29	***Erkinboyeva Lobarxon Otanazar qizi.*** **“OT KISHNAGAN OQSHOM” QISSASIDA MAQOLLARNING ASAR BADIIYATIDAGI O‘RNI**	**207**
3-SHO‘BA. OZARBAYJON VA O‘ZBEKISTONDA ZAMONAVIY FOLKLORSHUNOSLIKDAGI MUAMMOLAR VA METODOLOGIK MASALALAR.		
30	***Ibrahimova Aynur Aydin qizi, Sabirova Nasiba Ergashevna.*** **XIX-XX ASRLARDA XORAZM BAXSHICHILIK SAN’ATI: KECHA VA BUGUN**	**214**
31	***Афаг Рамазан.*** **О ТУРКМЕНСКИХ РУКОПИСЯХ ЛЮБОВНО-РОМАНИЧЕСКОГО ДАСТАНА «АРЗУ-КАМБЕР»**	**222**
32	***Джаннатова Гюнель Камран кызы.*** **ОГУЗСКОЕ МИФОЛОГИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО: КОСМОЛОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ, СТРУКТУРА И ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЭПИЧЕСКУЮ ТРАДИЦИЮ**	**230**
33	***Сахиба Пашаева.*** **МИФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ГЕРОИЧЕСКИХ ЭПОСОВ «КЁРОГЛУ» И «МАНАС» В КОНТЕКСТЕ ОБЩЕТЮРКСКОЙ ДУХОВНОЙ ТРАДИЦИИ**	**240**

34	***PhD Vafa Ibrahim.* CALENDARS AND THEIR FEATURES IN FOLKLORE**	**253**
35	***Мурсалова Малахат Мамед кызы.* СИНТАКСИЧЕСКИЕ ФУНКЦИИ ГЛАГОЛЬНЫХ СЛОВОСОЧЕТАНИЙ В АНГЛИЙСКОМ И АЗЕРБАЙДЖАНСКОМ ЯЗЫКАХ**	**265**
36	***Севда Гулу кызы Иманова.* МАГИЧЕСКАЯ СЕМАНТИКА ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРА**	**273**
37	***Рустамова Фирангиз.* САКРАЛЬНАЯ СИМВОЛИКА ЯБЛОКА В ТЮРКСКОЙ КУЛЬТУРЕ**	**282**
4-SHO‘BA. O‘ZBEK ADABIYOTSHUNOSLIGI: TALQIN VA TAHLIL MUAMMOLARI		
38	***I.O.Ismailov, A.N.Ibragimov.* “MAONIIY AHLINING SOHIBQIRONI” – NAVOIY DAHOSIGA YANGI NIGOH**	**298**
39	***Salomat Matkarimova.* MUNIS RUBOIYLARIDA NAVOIYGA HAMOHANGLIK**	**305**
40	***Abdullayev Xamra Dauletbayevich.* ROMANDA MAVZU VA MUAMMO TALQINI**	**308**
41	***Xudayarova Dilnoza Shavkatovna.* KOMIL XORAZMIYNING NA’T G‘AZALLARI**	**312**
42	***N.Atajanova.* ZAMONAVIY O‘ZBEK SHE’RIYATIDA INSON RUHIY OLAMINING BADIIY TALQINI (Ullibibi Otayeva va Go‘zal Begim ijodi misolida)**	**318**
43	***Yangiboyeva Sohiba Ro‘zmat qizi.* TOHIR MALIK ROMANLARIDA DINIY-MA’RIFIY MOTIVLARNING BADIIY IFODA IMKONIYATLARI**	**322**
44	***Hikmat Yusupov.* OGAHIY QASIDALARIDA TASHBEH SAN’ATI**	**328**
45	***Matnazarova Saida Satimbay qizi.* OMON MATJONNNING TARIXIY OBRAZ YARATISH MAHORATI**	**336**

46	***Otamuratova Muyiba O‘ktamovna.*** **LIRIKADA RUHIYAT TALQINING ADABIY-ESTETIK ASOSLARI**	**345**
47	***Shoira Egamberganovna Rustamova.*** **ADABIYOTSHUNOS HAMDAM ABDULLAYEVNING “MUMTOZ XORAZMIYLAR MUXTASAR BITIKLARDA” KITOBI HAQIDA**	**351**
48	***Qo‘ziyeva Dilorom To‘rabayevna.*** **OGAHIY G‘AZALLARIDA FAQR MASALASI**	**357**
49	***Quranbayeva Gulianbar Umirbek qizi.*** **SIROJIDDIN SAYYID SHE’RIYATIDA POETIK TAFAKKUR VA BADIIY MAHORATNING NAMOYON BO‘LISHI**	**360**
50	***Xudayberdiyev Akram Akbarovich.*** **JADID DAVRIDA O‘ZBEK–TATAR ADABIY-MA’RIFIY ALOQALARI VA ZAMONAVIY O‘ZBEK HIKOYACHILIGINING SHAKLLANISHI (1900–1930)**	**365**
51	***Komiljonova Komila.*** **OGAHIY TA’RIXLARIDA DAVR IJTIMOIY-SIYOSIY MANZARASI VA INSON OMILI**	**372**
52	***Qo‘ziyeva Shahrizoda.*** **“KALTA MINOR” AFSONASINING ADABIYOTDA GAVDALANISHI**	**378**
53	***Zubayda Otaxonova.*** **AZIZ SAID SHE’RIYATIDA OBRAZLAR TIZIMI**	**383**
54	***Abdurazzaqova Dilzodaxon Axadjon qizi.*** **AMIRIY G‘AZALLARINING VAZN XUSUSIYATLARI**	**388**
55	***Gulnoza Raximova Sanjarbek qizi.*** **OGAHIY IJODIYOTIDA RAQAMLAR BADIIYATIGA DOIR**	**406**
56	***Gulimova Rixsiya.*** **“YULDUZLI TUNLAR” ROMANIDA XONZODA BEGIM, MOHIM BEGIM OBRAZLARINING O‘RNI VA AHAMIYATI**	**409**
57	***Bobonazarova Gulzoda.*** **UMID BEKMUHAMMADNING PUBLITSISTIK FAOLIYATI**	**413**

58	***Yuldashev Jumanazar.*** **A.QAHHOR VA A.P.CHEXOV IJODIDA IJTIMOIY FOJEA**	**419**
59	***Xajiboyeva Farida Rasuljon qizi.*** **ABDULLA QAHHOR ADABIY MEROSINING O‘ZBEK HIKOYACHILIGIDAGI O‘RNI**	**426**
60	***Ro‘zimova Saboxon Baxtiyor qizi.*** **SAYYORA SAMANDAROVA IJODINING O‘ZIGA XOSLIGI**	**431**
61	***Iskandarova Dinora.*** **TOHIR MALIK NASRIDA MIFOLOGIK OBRAZ TALQINI (Shayton obrazi misolida)**	**434**
62	***Saparboyeva Zamira Oybek qizi.*** **BEHBUDIY ASARLARIDA MILLATNI UYG‘OTISH G‘OYASI: “PADARKUSH’’ DRAMASI VA MAQOLALAR TIMSOLIDA**	**438**

FILOLOGIYA VA SAN’ATSHUNOSLIKNING DOLZARB MASALALARI
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman MATERIALLARI

2/3-iyun, 2026-yil

I jild

Nash.lits. №211573
Bosishga ruxsat etiladi: 14.05.2026-yil
Bichimi 60 x 84 1/8. “Times New Roman”
garniturada raqmli bosma ustida chop etildi.
Shartli bosma tabog‘i 28,3. Adadi 100. Buyurtma № 25-05
Tel: (33) 701 12 00, (99) 564 63 20
“Khwarezm publication” MCHJ nashriyoti.
220502, Urganch t. Zargarlar mahallasi Marvarid ko‘chasi 8-yo‘lak 4-uy.
“Khwarezm travel” bosmaxonasida chop etildi.
Urganch t. Zargarlar mahallasi Marvarid ko‘chasi 8-yo‘lak 4-uy.

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

1935

HAMKORLARIMIZ:

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI FANLAR AKADEMIYASI
O‘ZBEK TILI, ADABIYOTI VA FOLKLORI INSTITUTI

TURKIYA RESPUBLIKASINING
BASHKENT UNIVERSITETI

OZARBAYJON ILMLAR AKADEMIYASINING
FOLKLOR INSTITUTI

Khwarezm publication

ISBN 978-991023218-3

9 789910 232183